

Yttrande om Förslag till nationell plan för transportsystemet 2018-2029

Näringsdepartementets dnr N2017/05430/TIF

Jordbruksverket har fått möjlighet att lämna synpunkter på ovan nämnda plan.

Jordbruksverket har som förvaltningsmyndighet inom jordbruksområdet, fiskeområdet och därtill knuten landsbygdsutveckling till uppgift att arbeta för en hållbar utveckling, ett dynamiskt, konkurrenskraftigt och lönsamt näringsliv i hela landet och för goda förutsättningar att bo och leva i hela landet.

Jordbruksverkets utgångspunkt i detta yttrande är därför att transportinfrastrukturen i ett optimalt läge ska utgöra en möjliggörande faktor, inte en begränsande faktor för utveckling av regioner och landsbygder, samt för att binda samman olika delar av Sverige från norr till söder.

Föreliggande yttrande ska ses mot bakgrund av dessa uppdrag. Jordbruksverket lämnar ett antal generella synpunkter som utvecklas under respektive rubrik i avsnittet Jordbruksverkets ställningstagande.

Jordbruksverket deltar gärna i en dialog med berörda myndigheter och övriga aktörer när det gäller frågor kring en långsiktigt framgångsrik planering av transportinfrastrukturen och hur den kan möjliggöra ett konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet och för goda förutsättningar att bo och leva på landsbygden.

Jordbruksverkets ställningstagande

Jordbruksverket lämnar inom följande områden generella synpunkter som vi anser ska beaktas i det fortsatta arbetet.

Jordbruksverket kan inledningsvis med stor tillfredsställelse konstatera att Trafikverket har tagit hänsyn till de kommentarer och inspel som Jordbruksverket lämnade inför den nu gällande planen. Transportinfrastruktur är en grundförutsättning för samhällsutvecklingen i allmänhet och för landsbygder i synnerhet, då sistnämnda förfogar över ett mindre varierande utbud av olika transportslag. Den infrastruktur som finns i landsbygderna blir då desto viktigare och transportflödena mer sårbara. Det är också viktigt att skilja mellan olika typer av landsbygder som har olika förutsättningar beroende på var i landet de befinner sig och vilken funktion de har i infrastukturhänseende.

Jordbruksverket är expertmyndighet för bland annat landsbygdsutveckling och bidrar gärna med kunskap till Trafikverkets löpande arbete med planens genomförande.

Planen i sin helhet ger en balanserad bild av dagens behov och situation i transportinfrastrukturen och påvisar prioriteringar och lösningar för att rusta systemet för framtiden. Ytterligare fokus och fler strategiska satsningar för det enskilda vägnätet vore dock önskvärda med tanke på den lokala tillgängligheten.

Jordbruksverket gör ingen bedömning huruvida storleken på den anslagna budgeten för den nationella planen är tillräcklig eller inte.

Strategiskt perspektiv

Jordbruksverket tillstyrker i grunden Trafikverkets fyrstegsprincip som planeringsmodell. Jordbruksverket ser dock gärna en mer strategisk analys och ansats utifrån ett regionalt utvecklingsperspektiv. Bara för att en väg eller en järnväg är relativt lågt frekventerad behöver inte betyda något för hur viktig den är som en förutsättning för framtida utveckling eller sammanhållningen inom och mellan landsbygder och städer. Det finns heller inget samband mellan vägens trafikering och dess strategiska betydelse för exempelvis den biologiska mångfalden. Se avsnittet "Miljö och markanvändning" senare i vårt yttrande.

Fokus på järnväg, bostadsbyggande och högre bärighetsklass på viss del av vägnätet

Jordbruksverket delar bilden av en bristande kapacitet i järnvägssystemet som ett hinder för utveckling av klimatvänliga transporter över långa sträckor. Fokus på järnvägsinvesteringar är bra ur klimat- och tillgänglighetsperspektiv, i synnerhet då det gäller att binda samman regioner över långa avstånd. Alla investeringar som ger ökad kapacitet och redundans i järnvägssystemet är bra. Satsningar på lågtrafikerade banor som fungerar som alternativ sträckning för stambanorna möjliggör för vidareutveckling av samhällen och regioner längs med banan.

Jordbruksverket välkomnar satsningen att anpassa järnvägssystemet för längre godståg vilket ger goda förutsättningar till landsbygdens näringar som exempelvis transport av skogsprodukter.

Den nationella planen avser att bidra till ökat bostadsbyggande. Trafikverket konstaterar i planen att en ökad tillgänglighet gör det "mer attraktivt att bosätta sig i lägen som tidigare inte varit lätta att pendla ifrån". Jordbruksverket ser positivt på ambitionen och anser att detta i hög grad borde avse landsbygdsområden, i synnerhet landsbygder med närhet till städer och centralorter av all storlek.

Jordbruksverket tillstyrker att en ny bärighetsklass (BK4) för fordon med bruttovikt upp till 74 ton införs och att vissa vägar uppgraderas till en bärighet för 74 ton. Jordbruksverket menar att denna satsning bidrar till att ge goda förutsättningar till landsbygdens näringar såsom skogsnäringen.

Höghastighetsbanan/nya stambanor

En förstärkning av hela järnvägssystemet med nya stambanor som tillåter högre hastigheter än idag är en rimlig lösning för att möjliggöra utveckling av klimatvänliga transporter över långa sträckor, i synnerhet då kapacitet frigörs på befintliga banor.

Jordbruksverket vill i detta samband lyfta vikten av mellanstationer längs med sträckan vilket medför bytesmöjligheter till regionaltrafik i angränsande landsbygder. Jordbruksverket menar att det är viktigt att nya stambanor, inklusive mellanstationer, kommer till stånd under överskådlig tid. Att enbart fokusera på restider mellan slutstationerna är inte ändamålsenligt utifrån ett helhetsperspektiv på de sydsvenska regionernas utveckling.

Jordbruksverket tillstyrker Trafikverkets förslag om en byggnation av nya stambanor, men är kritiskt till en allt för långdragen byggprocess i etapper.

Tillgänglighet i landsbygderna och ett inkluderande samhälle

Jordbruksverket välkomnar Trafikverkets intentioner att genom planen stärka robusta transporter i landsbygderna, höja standarder för genomfartsleder och lyfta betydelsen av transportstråk till stora turistdestinationer och centralorter. Likaså är planens mål kring ett inkluderande samhälle genom ett i hela landet tillgängligt transportsystem att välkomna. Hänsyn måste tas till de ofta långa avstånd som kännetecknar landsbygderna när val av transportsystem prioriteras. Exempelvis är cykel ett bra transportmedel, men har klara nackdelar i landsbygderna då avstånden är långa. Jordbruksverket anser att det är viktigt att Trafikverket aktivt jobbar med dessa frågeställningar i de olika handlingsplanerna så att dessa intentioner omsätts i verklighet.

Jordbruksverket motsätter sig planen på en negativ tillståndsutveckling under planperioden för vissa lågtrafikerade vägar och järnvägar. I synnerhet att planen avser att tära på ”vägkapitalet” för dessa vägar betyder att investeringsbehov skjuts på framtiden och riskerar att bli en utmaning för framtida planer för transportsystemet. Detta kräver noggranna konsekvensanalyser.

Jordbruksverket tillstyrker att planen prioriterar forskning om landsbygdens transporter och kring inkluderande och jämställda transportsystem för land och stad. Dessa kommer att vara viktiga i framtiden och behöver ses också i samband med den förväntade försämringen av vägkapitalet av de mer lågtrafikerade vägarna. Jordbruksverket menar att kunskap och analyser av landsbygdens transportsystem och de behov lokalbefolkningen har i dag och kommer att ha i framtiden skapar förutsättningar att prioritera rätt insatser i framtida planer för att minska de negativa effekterna och rusta landsbygden för framtida resandet.

Jordbruksverket jobbar för en utbyggnad av de lokala bredbandsnäten. Ett återkommande problem som vi stöter på i detta arbete är att Trafikverket inte tillåter samförläggning av fiberoptisk bredbandskabel vid vägbyggen och upprustningar. Tillgången till snabbt bredband är dock en viktig del i ett inkluderande samhälle. Planen borde peka ut samförläggning av olika typer av

transport- och informationsinfrastruktur som ett viktigt sätt att effektivisera användningen av offentliga investeringsbudgetar.

Tillgänglighet av besöksnäringen och turistanläggningar

Besöksnäringen utvecklas snabbt och är en viktig näring för landsbygdens företagare, vid sidan om jord- och skogsbruket. Jordbruksverket konstaterar att planen beskriver besöksnäringens behov och registrerar brister i exempelvis bytesmöjligheter mellan flyg och tåg, kollektivtrafik, tillförlitlighet i vissa transportslag, möjligheten att få trafikinformation på olika språk och dagens delvis slitna tillstånd av vägar, framför allt i Sveriges inland. Även tillgängligheten för arbetskraft inom besöksnäringen begränsas genom brister i transportinfrastrukturen. Besöksnäringens transportbehov, likt behovet för andra servicenäringar, återspeglas i transport av varor, men framför allt i transport av besökare.

Jordbruksverket ser behov av större ansträngningar i planen att peka ut konkreta åtgärder och områden som inte enbart är riktade till industri- och råvarutransporterna för att planen ska vara till nytta för turistföretagen och för den regionala turismutvecklingen.

Innovation, intermodalitet och framtida mobilitet

Innovativa och nya tänkesätt vad gäller person- och godstrafik behövs för att möta framtida behov och motverka trafikens klimateffekter. För människor som vistas och bor i landsbygder runt om i Sverige kommer det vara allt viktigare att vara mobila utan att konsumera allt för stora naturresurser. Nya multimodala transportkoncept och mobilitetstjänster är därför avgörande för framtidens resande från och till landsbygderna och möjliggör resande som inte är beroende av fossila resurser. Transportkoncept som inkluderar exempelvis bilpooler, medtagning av cykel på kollektivtrafik, anropsstyrd trafik och som optimerar bytesmöjligheter mellan olika trafikslag är avgörande för framtiden. Detta gäller i synnerhet möjligheterna att utveckla besöksnäringen i Sveriges landsbygder.

Jordbruksverket ser därför planens intentioner att främja forskning och innovation för nya transporttjänster som oerhört viktiga. Resultaten av forskning och innovationsarbete behöver kommuniceras till berörda aktörer, politiska och samhällsutvecklande forum så att resultaten kommer till användning och omsätts i handling.

Jordbruksverket vill också lyfta fram att verket har kunskap och analyser vad gäller landsbygdernas behov, struktur och funktion och ser gärna ett tätt samarbete med Trafikverket i dessa frågor.

Miljö och markanvändning

Jordbruksverket välkomnar de investeringar som planen avser att göra som främjar biologisk mångfald och som minskar risken för störningar i trafiken genom exempelvis viltpassager eller liknande. Nybyggnation av transportleder utgör alltid ett ingrepp i landskapet och kan påverka landskapets funktion på ett negativt sätt. I synnerhet byggnation av nya stambanor kommer att påverka landskapet. Det är viktigt att Trafikverket analyserar och motverka allt för negativa effekter genom att anpassa utformningen av anläggningarna avseende passage eller buller. Jordbruksverket delar i stort Miljökonsekvensbeskrivningens slutsatser men vill ändå lyfta betydelsen att Trafikverket följer riktlinjen (TDOK 2015:0323) som lägger fast Trafikverkets grundläggande förhållningssätt till vägar, järnvägar och landskap.

Transportsystemet tar stora markytor i anspråk. Jordbruksverket är mån om att värdefull jordbruksmark inte bebyggs om andra alternativ står till förfogande. En analys av markanvändningen i olika investeringar och möjliga alternativ görs i åtgärdsvalstudier eller miljökonsekvensbeskrivningar. Jordbruksverket vill ändå påpeka att den nationella planen borde ta hänsyn till en effektiv markanvändning och ha ett resonemang om den strategiska inriktningen. Detta med hänsyn till de skrivningar som finns i 3 kap 4 § miljöbalken, där jordbruksmark pekats ut som ett nationellt intresse.

Jordbruksverket är ansvarig myndighet för miljömålet ett rikt odlingslandskap. Vägar är viktiga korridorer och förbindelser mellan olika biotoper och landskap där djur- och växtarter kan sprida och regenerera sig. De har viktiga sammanbindande funktioner för stabila djur- och växtpopulationer.

Jordbruksverket ser planens avsikt att minska skötseln av vägkanter, alléer och kulturbroar och därmed försämra landskapets funktion avseende de berörda arterna som inte önskvärd. Planen pekar ut att det kommer att finnas färre åtgärder för att främja den biologiska mångfalden i det lågtrafikerade vägnätet. Jordbruksverket vill peka på att värdet på åtgärder och betydelsen av dessa sammanbindande länkar inte har någon koppling till trafikeringsgraden. Åtgärder borde väljas utifrån deras strategiska betydelse för växt- och djurlivet samt betydelsen av länkar mellan biotoperna och populationerna. Huruvida relevanta vägar är låg- eller högtrafikerade har ingen betydelse i sammanhanget.

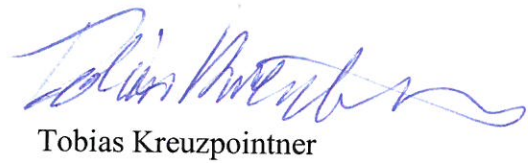
Samfinansiering av regionala och kommunala åtgärder

Jordbruksverket välkomnar i grunden att Trafikverket genom den nationella planen för transportinfrastruktur avser att medfinansiera regionala vägprojekt. Detta kan ge en större utväxling av pengarna och bidra till utveckling av viktiga förbindelser i landsbygder och mellan landsbygder och städer. Små kommuner på landsbygden har dock oftast inte tillräckligt med pengar för att medfinansiera stora investeringar i vägprojekt eller utveckling av cykelnätet. Medfinansieringen från kommuner i dessa fall måste vägas mot kommunernas möjligheter i sammanhanget och samhällsnyttan av insatsen.

I detta ärende har divisionsdirektören Håkan Henrikson beslutat. Tobias Kreuzpointner har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också verksjuristen Ida Lindblad Hammar, Jörgen Fransson, Per Bodin och Magnus Nordgren deltagit.

Håkan Henrikson

Tobias Kreuzpointner